प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम - २०१२

भाषेतर विषय : भाग - २

इयत्ता ६ वी ते ८ वी

विषय : कलाशिक्षण

प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम - २०१२

भाषेतर विषय : भाग - २

इयत्ता ६ वी ते ८ वी

विषय : कलाशिक्षण

अनुक्रमणिका

अ. क्र. पृष्ठ क्र.

१. प्रस्तावना ३५७

२. अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये ३६०

३. विशिष्ट उद्दिष्टे ३६१

४. इयत्तानिहाय विशिष्ट उद्दिष्टे (इ. ६ वी ते ८ वी) ३६४

५. इ. ६ वी ते ८ वी – पाठ्यक्रम ३६६

६. मूल्यमापन निर्देश ३९९

प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम : २०१२

इयत्ता ६ वी ते ८ वी

विषय : कलाशिक्षण

प्रस्तावना

शिक्षणाचा मूळ पाया म्हणून 'कला' शिक्षणाकडे पाहिले जाते. 'कला' ही जीवनाच्या प्रत्येक अंगाला स्पर्श करणारी व पूर्णत्वाकडे नेणारी क्रिया आहे. त्यामुळे ती जीवनाशी इतकी निगडित आहे की, 'कलेसाठी जीवन की, जीवनासाठी कला' हे सांगणे कठीण झाले आहे.

कलेतून शिक्षण, कलेचे शिक्षण आणि कला हेच शिक्षण ही त्रिसूत्री जोपासत विविध प्रकारचे उपक्रम अभ्यासक्रमात दिलेले आहेत. त्यातून कलाशिक्षणासाठी पोषक व अनुकूल वातावरण तयार होण्याबरोबरच कलेची आवडही निर्माण होते. 'रस्किन' या तत्त्ववेत्त्याने म्हटले आहे, ''जेथे हात काम करतात, तेथे हस्तकला; जेथे बुद्धी काम करते, तेथे कौशल्य आणि जेथे हात व बुद्धी हृदयापासून काम करतात तेथे 'कलेची' निर्मिती होते.''

इयत्ता पहिली ते आठवीच्या अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना करताना कला विषयाची व्याप्ती वाढविण्यात आली आहे. चित्र, शिल्प, गायन, वादन, नृत्य, नाट्य ह्या प्रमुख ललित कलांना स्पर्श करणाऱ्या घटकांचा यात प्रामुख्याने समावेश करण्यात आला आहे. पूर्वप्राथमिक व प्राथमिक स्तरांवर विद्यार्थ्यांना या कलांची किमान ओळख व्हावी, त्यांच्यातील कलात्मक गुण वाढीस लागून त्यांचे शालेय जीवन आनंदी व्हावे आणि पुढील जीवनातही या कलांचा आनंद घेता यावा असा उद्देश आहे.

कला विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम विकसित करताना राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा २००५, बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार–अधिनियम २००९ आणि राज्य अभ्यासक्रम आराखडा २०१० मध्ये दिलेली मार्गदर्शक तत्त्वे, तसेच बदलत्या काळाच्या गरजा आणि विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाचे उद्‌दिष्ट दृष्टिपथात ठेवण्यात आले आहे. 'कृतिद्‌वारा शिक्षण' या संकल्पनेवर या विषयात भर देण्यात आला आहे. विद्यार्थ्यांना मुक्providedाविष्कार करता यावा या हेतूने सर्वसमावेशक व लवचीक होईल अशाप्रकारे कला अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना करण्यात आली आहे.

ज्ञानरचनावादी दृष्टिकोनातून नवीन अभ्यासक्रमात, सहा कलाविषयांची नव्याने तीन गटांमध्ये विभागणी केली आहे. पहिल्या गटात 'चित्र–शिल्प' हे दोन कलाविषय पूर्वीप्रमाणेच आहेत. गायन–वादनाच्या अनेक संकल्पना नृत्यातील संकल्पनांशी समांतर आहेत म्हणूनच भरतमुनींना संगीताच्या व्याख्येत अपेक्षित असलेल्या गायन–वादन–नृत्य, ह्या तिन्ही कलांचा 'संगीत' या दुसऱ्या कलागटात समावेश केला आहे. अभिनयाबरोबरच नाटकासाठी गायन–वादन–नृत्य, चित्र–शिल्प इत्यादी कलाघटक पूरक असतात. अशा बहुस्पर्शी नाट्य विषयाचा, अभ्यासक्रमात तिसरा स्वतंत्र 'नाट्य' गट म्हणून विचार केला आहे.

अभ्यासक्रमात बदल करताना आवश्यक व अपरिहार्य असे काही नवीन उपघटक अंतर्भूत केले आहेत. असे असले तरी त्यामुळे अभ्यासाचा भार वाढणार नाही, उलट विषय समजण्यास मदतच होईल अशी काळजी घेण्यात आली आहे.

दैनंदिन व्यवहारातील गोष्टींतूनच विद्यार्थी अनेक विषय शिकतात. अदबशीरपणा, समूहाची शिस्त, राष्ट्रभक्ती, नीटनेटकेपणा ही मूल्येही अंगी बाणवतात. कलात्मक दृष्टीचा शिक्षक गणितासारखे विषयही रंजक करू शकतो.

अक्षर–आकड्यांची गीते, कथागीते यांसारखे अभ्यासक्रमातील नवीन घटक मनोरंजनाबरोबरच नकळत विद्यार्थ्यांचा अभ्यासही करवून घेतात. नृत्यातील 'रस' अनुभवताना भावनांचे प्रकटीकरण आणि इतरांच्या भावना विद्यार्थी समजून घेतात. अशा काही नवीन बाबींचा अभ्यासक्रमात विचार करण्यात आला आहे. कलाशिक्षणाद्वारे साध्य होणाऱ्या व्यक्तिमत्त्व विकासामधून सामाजिक जीवनात येणाऱ्या जबाबदाऱ्या आणि सांस्कृतिक मूल्यांची जाण येते. तसेच सामूहिकतेने व सहकार्याने काम करण्याची तयारी या गुणांबरोबरच विद्यार्थ्यांची निरीक्षणशक्ती, स्मरणशक्ती आणि कल्पनाशक्ती वाढीस लागते. कामातील नीटनेटकेपणा, वागण्यातील शिस्त आणि यथोचित शिष्टाचाराचे महत्त्व समजणारा अभिरूचिसंपन्न व सौंदर्यदृष्टी असलेला कलारसिक विद्यार्थी निर्माण व्हावा असा प्रयत्न कलेच्या अभ्यासक्रमातून करण्यात आला आहे.

मुले जेव्हा एखाद्या गोष्टीचा आनंद घेतात, तेव्हा त्यांना त्याचे दडपण वाटत नाही. नेमकी हीच गोष्ट पुनर्रचित अभ्यासक्रमातील आनंददायी उपक्रमांतून साध्य केली आहे. उदा. मुलांना कार्टून्स आवडतात. खेळीमेळीच्या वातावरणात जेव्हा शिकणे व शिकवणे होते तेव्हा त्यातच अध्ययन, आकलन, सराव, मूल्यमापन हे सर्वच साधले जाते. एखादी गोष्ट विनोदी पद्धतीने किंवा रंजकपणे सांगितली गेली तर ती लगेच भावते आणि आत्मसात करता येते. त्यातूनच चित्रकलेत 'व्यंगचित्र' त्या घटकाचा अभ्यासक्रमात नव्याने समावेश करण्यात आला आहे. विनोदवृत्ती, आकलनशक्ती, बोधग्रहण, सहजाध्ययन इत्यादी सर्वच गोष्टींना या घटकाने एकावेळी हात घातला आहे. तसेच आजकाल मुलांचे अक्षर वाचण्याजोगे नाही अशी एक ओरड आहे. पुढच्या इयत्तांमध्ये ठरावीक वेळेत प्रश्नपत्रिका लिहून काढणे हेच दिव्य वाटते, मग अक्षराकडे साहजिकच दुर्लक्ष होते. म्हणूनच जर अक्षराला मुळात वळणच चांगले असेल तर त्याकडे वेगळे लक्ष द्यावे लागत नाही. हाच धागा घेऊन सुलेखन व अक्षरलेखनाचा घटक नव्याने समाविष्ट झाला आहे. त्याचबरोबर पर्यावरणाशी स्नेह जोडताना टाकाऊ व निरुपयोगी वस्तूंपासून आकर्षक आणि नावीन्यपूर्ण कलाकृतींची निर्मिती करून विद्यार्थ्यांची कल्पकता व सौदर्यदृष्टी विकसित करणाऱ्या 'अन्य माध्यमाचे शिल्प' ह्या घटकानेही अभ्यासक्रमात स्थान मिळवले आहे.

पार्श्वसंगीतामधील एका वेगळ्याच क्षेत्राचा परिचय त्यांच्या आसपासच्या परिसरातील साधन साहित्याच्या वापरातून करून देण्यात आला आहे. वाळलेल्या शेंगा, रिकामे डबे, पट्टी यांतून आवाजनिर्मिती कशी होते याची जाणीव करून देत मजा आणली आहे. पार्श्वसंगीतात दृश्य माध्यमाला ध्वनिमाध्यमाची जोड दिली जाते. त्यामुळे हे एक वेगळेच क्षेत्र विद्यार्थ्यांना खुले झाले असून त्यामधून स्वनिर्मिती व नवनिर्मितीसाठी त्यांना प्रोत्साहित केले आहे. तसेच स्वतंत्र विचारांचा मागोवा घेण्यास उद्युक्त करताना मुक्ताविष्काराची संधी मिळते. यातूनच व्यावसायिक कौशल्ये प्राप्त करण्याकडे वाटचाल सुरू होते. त्यादृष्टीने ॲनिमेशन, प्रकाश–ध्वनी योजना अशा बाबींचा समावेश अभ्यासक्रमात प्राधान्याने केला आहे. त्यामुळे विद्यार्थ्यांमधील अंगभूत कौशल्ये हेरून त्यांचे व्यावसायिक कौशल्यात रूपांतर करण्याची किमया 'कला' करते.

हसत–खेळत मुक्ताविष्कार करताना विविध सांस्कृतिक, सामाजिक मूल्ये, जीवन–कौशल्ये, सांस्कृतिक वारशाचे जतन व पर्यावरणविषयक जाणिवा कला अभ्यासक्रमातून प्रतीत होतात. तसेच समूहात गाताना, नाचताना लिंग, जात, धर्मभेद विसरून, भान हरपून मुले कृती करतात. अध्ययनविषयाशी असे तादात्म्य झाल्यावर आकलनही चटकन होते. त्यामुळे एखादा प्रवाहाबाहेरील विद्यार्थी देखील स्वतःमध्ये न्यूनगंडाची भावना न ठेवता समूहाचा 'ताल–सूर' पकडून आत्मविश्वासाने उभा ठाकतो. अशा प्रकारे नित्य व दैनंदिन कलानुभव घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांमधील कौशल्य व गुणांची नोंद सातत्यपूर्ण सर्वंकष मूल्यमापनाद्वारे घेता येते.

मुलांच्या भावविश्वात प्राणी–पक्षी, निसर्गातील अद्भूत घटना यांचे एक जादुई स्थान असते. अशा प्रकारचे विषय संगीतातील गाणी, नृत्याभिनयाची गीते व नाट्य यांतून अभ्यासक्रमात आवर्जून घेतले आहेत. मुले त्यांची रेखाटने चित्रातून, व्यंगचित्रातून करतात आणि शिल्पातून ते साकारतात. 'अभिनय' हा मुलांमध्ये स्वभावतःच असतो. त्याला थोडे पैलू पाडावे लागतात. 'अभिनयगीते' हा घटक याच दृष्टीने 'नृत्य' गटात घातला आहे. मुले या आधीही कृती करून गाणी गात, परंतु त्यांना विषयवैविध्य दाखवून योग्य दिशादर्शनाद्वारे अभिव्यक्तीचे स्वातंत्र्य पुनर्रचित अभ्यासक्रमात दिले आहे. विद्यार्थी सुरुवातीपासूनच नृत्याला आवश्यक असणारा अभिनय शिकतात. त्यांच्याच आवडीच्या गोष्टी, परंतु दिलेल्या विषयानुसार विद्यार्थी अभिनय करतात. इतकेच नव्हे तर अभिनय कसा करावा, कोणत्या चौकटीत बसणारा असावा याचे 'दिग्दर्शन' करण्यास तयार होतील यांची तरतूदही 'नाट्य' अभ्यासक्रमातून करण्यात आली आहे. अनेकदा, कलाविष्कारासाठी साधन–साहित्य उपलब्ध नाही किंवा खर्चीक व्यवस्था आहे अशी स्थिती येऊ शकते. मात्र अशा अडचणींमुळे विद्यार्थ्यांना ते अनुभव घेण्यापासून परावृत्त करणे हा उपाय योग्य नाही. या संदर्भात सखोल चर्चा आणि विचारमंथनातून 'शरीर' हे माध्यम म्हणून नेपथ्यासाठी वापरण्याचा अभिनव विचार समोर आला. विद्यार्थ्यांच्या शरीराकृतीतून पडदा, झाड, शिळा तयार करणे आणि चकचकीत कंपास पेटी, आरसा, ताटली यांचा कवडसा साधून 'प्रकाशयोजना' करणे या गोष्टींनी अभ्यासक्रमात नावीन्य आणले आहे.

देशातील बहुविध कलापरंपरा, स्थानिक कलापरंपरा, कलावंत यांचा जवळून परिचय व अभ्यास करण्याची संधी प्रस्तुत अभ्यासक्रमातून मिळते, तसेच नवनिर्मितीसाठी आनुषंगिक साधन–साहित्य हाताळण्याचे कौशल्य, नवनवीन तंत्रे व आधुनिक तंत्रज्ञान वापरण्यासाठी यांतून प्रोत्साहित केले आहे.

'नवरस' आणि जीवनाचा घनिष्ट संबंध आहे. मूल आपल्या साऱ्या भावना वेळोवेळी ज्या प्रकारे व्यक्त करते त्याचा परिचय 'रस' विचारातून होऊन, 'भावनिक संतुलन' या पुढच्या पायरीकडे त्याची वाटचाल सुरू होते. 'अद्भूतरसाचा' प्रत्यक्ष अनुभव विद्यार्थ्यांना यामधून देता येईल, तसेच वर्गातील उपलब्ध जागा साधन–साहित्य (बाक–टेबल) इ.चा योग्य तो वापर करून रंगमंच, विंग्ज या दृष्टीने विचार करण्यात आला. अभ्यासक्रमातील हे सारेच घटक नावीन्यपूर्ण आणि आकर्षक रीतीने आले आहेत. तसेच घटकांचे एक समान सूत्र घेऊन त्याची पायरीपायरीने पहिलीपासून आठवीपर्यंत काठिण्य पातळी वाढवत नेऊन पुढील अभ्यासक्रमाशी जोडले आहे.

आजच्या धकाधकीचे, स्पर्धात्मक युगाचे आणि ताणतणावाचे दिवस असलेल्या आयुष्यात, 'कला' विषय हा एक 'विसावा' आहे, 'विरंगुळा' किंबहुना जीवनाचे 'टॉनिक' आहे असे म्हणण्यास प्रत्यवाय नसावा. याही पुढे जाऊन 'कला' एक 'उपचार पद्धती' म्हणूनही संशोधन झालेले आहे. विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांना याचा विशेष फायदा करून देता येईल. कलेची उपासना करताना शरीरांतर्गत 'सिरोटॉनिनची' निर्मिती वाढते. ती जीवनाच्या सुरळीतपणाला आवश्यक असते. 'समुपदेशन' म्हणूनही कलेचा उपयोग करावा असे आग्रही मत आहे. विविध आर्थिक, सामाजिक स्तरांतून आलेल्या विद्यार्थ्यांना एका समपातळीवर आणून असा उदात्त जीवनानुभव देणे 'कला'च जाणू शकते. अगदी ताणयुक्त मानसिक स्थितीतील व्यक्तीही एखादे चांगले संगीत ऐकून, कॉमेडी बघून वा चांगली कलाकृती अनुभवताना ताणमुक्त होऊ शकते.

अशा प्रकारे कलेद्वारे विद्यार्थांचे व्यक्तिमत्त्व घडवताना, वरच्या पातळीवर जाऊन एक जबाबदार नागरिकही घडतो याची खात्री कला अभ्यासक्रमातून प्रतीत होते.

विषय : कला शिक्षण

इयत्ता १ ली ते ८ वी

अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये

१) कलेतून शिक्षण, कलेचे शिक्षण आणि कला हेच शिक्षण ही त्रिसूत्री अभ्यासक्रमात जपली आहे.
२) विविध कलात्मक कौशल्ये आत्मसात करून त्यांचा उपयोग नवनिर्मितीसाठी केला आहे.
३) कलांच्या विविध उपक्रमांतून राष्ट्रीय एकात्मता, वैज्ञानिक दृष्टिकोन आणि सामाजिक समता इत्यादी मूल्यांचा परिपोष केला आहे.
४) कलाशिक्षणातून पर्यावरणविषयक जाणीव-जागृती निर्माण केली आहे.
५) देशातील बहुविध कला परंपरांची माहिती मिळणार आहे.
६) विविध प्रकारचे साधन-साहित्य व तंत्र वापरण्याचे कौशल्य आत्मसात होते. त्यामुळे व्यावसायिक दृष्टिकोन निर्माण होण्यास मदत होणार आहे.
७) कलाविषयक विविध उपक्रम आणि प्रकल्प निर्मितीस संधी दिल्यामुळे विद्यार्थ्यांना स्वनिर्मिती व नवनिर्मितीचा आनंद मिळणार आहे.
८) कलाविषयातून निरीक्षणशक्ती, स्मरणशक्ती आणि कल्पनाशक्ती इत्यादीं क्षमतांचा विकास होणार आहे.
९) कलाशिक्षणाद्वारे स्थानिक कलापरंपरा, सुप्रसिद्ध कलावंत यांचा जवळून परिचय व अभ्यास करण्याची संधी उपलब्ध होणार आहे.
१०) कला अभिव्यक्तीमुळे आवडीच्या क्षेत्रामध्ये विशेष ज्ञान संपादनाची संधी उपलब्ध करून दिली आहे.
११) कलाशिक्षणातून सौंदर्यदृष्टी, एकाग्रता आणि आत्मविश्वास वृद्धिंगत केला आहे.
१२) चित्र-शिल्प, संगीत (गायन-वादन-नृत्य) आणि नाट्य इत्यादी कलांच्या एकात्मिक प्रकटीकरणातून सर्वस्पर्शी अनुभव मिळणार आहे.
१३) कलेची जाण निर्माण करून तिच्या वाढीसाठी योग्य वातावरणनिर्मिती करून दिली आहे.
१४) कलाशिक्षणाद्वारे विश्वशांती साधण्याचा प्रयत्न केला आहे.
१५) विविध कलाविषयांतून इतर विषयांचे आनंददायी शिक्षण देण्यासाठी मुला-मुलींना समान संधी उपलब्ध करून दिली आहे.
१६) कलानुभवाचे जीवनातील महत्त्व लक्षात घेता अध्ययनानुरूप सर्व कलाप्रकारांतून 'स्व'च्या बौद्धिक, भावनिक, सामाजिक आणि एकात्मिक विकासाला हातभार लावला आहे.
१७) कलाशिक्षणाच्या विविध पैलूंचा उपयोग करून स्त्री-पुरुष समानता, समता, लोकशाही, धर्मनिरपेक्षता आणि लहान कुटुंबाचे महत्त्व यांसारख्या मूल्यांच्या संवर्धनाची संधी प्राप्त करून दिली आहे.
१८) कलाअभिव्यक्तीच्या आत्मप्रकटीकरणातून सर्जनशीलता, भाव-भावना, संवेदनक्षमता आणि मानसिक आरोग्य सुदृढ करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

विषय : कला शिक्षण

इयत्ता १ ली ते ८ वी

३.१ विशिष्ट उद्‌दिष्टे

कलागट - चित्र-शिल्प

१) मनातील अव्यक्त कल्पना, भाव-भावना व्यक्त करण्याची संधी देणे.

२) निरीक्षणशक्ती, स्मरणशक्ती आणि कल्पनाशक्ती यांचा विकास करणे.

३) विविध माध्यमे, सहाय्यभूत कलासाधन-साहित्य आणि तंत्र यांचा कौशल्यपूर्ण वापर करून विद्यार्थ्यांच्या प्रयोगशील व शोधक वृत्तीला चालना देणे.

४) ऐतिहासिक वास्तू आणि पारंपरिक-सांस्कृतिक वारसा यांचे जतन करण्याबाबत जाणीव-जागृती निर्माण करणे.

५) स्थानिक कला, कलापरंपरा आणि कलावंत यांची माहिती/परिचयाची संधी उपलब्ध करून देणे.

६) कला निर्मितीतून पर्यावरणविषयक जाणीव जागृती करणे.

७) नैसर्गिक सौंदर्य स्थळे, ऐतिहासिक वास्तू/ठिकाणे व कलात्मक स्थळे यांचे निरीक्षण करण्याची संधी क्षेत्रभेटीद्‌वारे उपलब्ध करून देणे.

८) विद्यार्थ्यांमध्ये एकाग्रता निर्माण करणे व आत्मविश्वास वाढविणे.

९) विद्यार्थ्यांमध्ये सौंदर्यदृष्टी निर्माण करणे.

१०) 'स्व'-निर्मितीतून आनंद घेण्यास संधी उपलब्ध करून देणे.

११) स्वतंत्र विचार करण्याची संधी उपलब्ध करून देणे.

विषय : कला शिक्षण

इयत्ता १ ली ते ८ वी

३.२ विशिष्ट उद्‌दिष्टे

कलागट - संगीत (गायन, वादन, नृत्य)

१) स्वतंत्र विचार करण्याची सवय लावणे.

२) प्रकटीकरण करण्यासाठी आत्मविश्वास वाढवणे.

३) स्वरांचा परिचय करून देणे.

४) संवादाशिवाय देहबोलीचा परिचय करून देणे.

५) ताल व राग संकल्पनेची तोंडओळख करून देणे.

६) गायन व नृत्याविष्कार यांच्या माध्यमांतून पाठ्यक्रमातील काव्यशिक्षण आनंददायी करणे.

७) समूहगीतातून सांघिक भावना वाढीस लावणे.

८) सामूहिक सादरीकरणातून 'एकसूर' व 'एकताल' साधणे.

९) आधुनिक साधनांचा उपयोग करून कलाशिक्षण आनंददायी व परिणामकारक करणे.

१०) सादरीकरणात स्थानिक व प्रादेशिक कलांचा अंतर्भाव करणे.

११) देशभक्तीपर गीतांमधून राष्ट्रभक्ती आणि निसर्गगीतांमधून पर्यावरण जागृती निर्माण करणे.

१२) गायन व वादनाच्या माध्यमांतून पार्श्वसंगीताची निर्मिती करण्यास उद्युक्त करणे.

विषय : कला शिक्षण

इयत्ता १ ली ते ८ वी

३.३ विशिष्ट उद्दिष्टे

कलागट – नाट्य

१) नाट्यामधून सभाधीटपणा व आत्मविश्वास निर्माण करून व्यक्तिमत्त्व विकास साधणे.

२) स्पष्ट शब्दोच्चारावर भर देणे.

३) नाट्य आविष्कारातून सहभावना व सांघिकता जोपासणे.

४) परिसरातील विविध घटकांचे निरीक्षण व अनुकरण करून कल्पकतेने सादरीकरण करणे.

५) नेपथ्यामध्ये साहित्याऐवजी प्रत्यक्ष विद्यार्थ्यांना कल्पक सहभागासाठी प्रवृत्त करणे.

६) देहबोलीचे सामर्थ्य वाढवून प्रभावीपणे सादरीकरण करण्याची संधी उपलब्ध करून देणे.

७) विविध कलांमधील संकल्पनांचा एकत्रितपणे आविष्कार करण्याची संधी उपलब्ध करून देणे.

८) नाट्य आविष्कारासाठी ध्वनी–प्रकाश योजना यांसारख्या तंत्रज्ञानाचा परिचय करून देणे.

९) सादरीकरणातील गुणग्राहकता व दाद देण्याची मनोवृत्ती तयार करणे.

१०) नाट्यशास्त्राचा इतिहास व स्थानिक कलावंतांचा परिचय करून घेण्याची संधी उपलब्ध करून देणे.

११) रंगमंच, दूरदर्शन, आकाशवाणी व आधुनिक तंत्राच्या सहाय्याने कला कार्यक्रमांचा आस्वाद घेण्याची आवड निर्माण करणे.

१२) पर्यावरणाविषयी जाणीव–जागृती निर्माण करणे.

१३) नाट्यातून राष्ट्रीय एकात्मता जोपासणे.

१४) नाट्यमाध्यमातून भूतदया जागृत करणे.

१५) स्थानिक परिसरातील साहित्याचाच वापर रंगभूषा व वेशभूषेसाठी करण्यास प्रवृत्त करणे.